

เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมราชาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”

มจร.วิทยาเขตพะเยา

๒.๖ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธรรมราชา

๒.๖.๑ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาธิปไตย

ความหมายคำว่า “ธรรมาธิปไตย” พจนานุกรม ให้ความหมายว่า เป็นคำนาม หมายถึง การถือธรรม เป็นใหญ่ หรือการถือความถูกต้องเป็นหลัก¹ ซึ่งหมายความว่า การกระทำใดใดก็ตาม ควรมีการยึดถือธรรมเป็น หลักในการกระทำ หรือหากมองในอีกแง่มุมหนึ่งก็ คือ การนำหลักธรรม หรือความถูกต้อง ดึงมา เป็นเกณฑ์ ในการดำเนินการ

คำว่า “ธรรมาธิปไตย” มาจากคำศัพท์ ๒ คำคือ “ธรรม และอธิปไตย” เมื่อรวมกันแล้ว จึงหมายถึง “การที่มีธรรมเป็นใหญ่” ซึ่งหมายความว่า การดำเนินชีวิต หรือการทำงานทุกอย่าง จะต้องถือเอาความถูกต้อง ความดีงาม ความเป็นธรรม มาเป็นเครื่องตัดสินใจ

ดังนั้น คำว่า “ธรรมาธิปไตย” จึงหมายความว่า การที่ผู้นำถือธรรมเป็นหลัก และรูปแบบที่ใช้ก็มี คุณธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งต้องเห็นว่า ธรรมาธิปไตยไม่ใช่ระบบการปกครอง ตามที่นักรัฐศาสตร์และนักการศาสนา

---

¹ อ่างแล้ว, ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๕๕๕.

ต้องการให้เป็น โดยการเทียบเคียงรูปศัพท์ให้เหมือนกับคำว่า “ประชาธิปไตย” เท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้ว
ธรรมาธิปไตย เป็นแนวคิดที่ใช้อำนาจ โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก กล่าวคือใช้ธรรมะเป็น
ใหญ่² ซึ่งเท่ากับว่าความเป็นธรรมจะใช้ร่วมกับระบอบการปกครองแบบใดก็ได้ ไม่จำกัด

ที่มาของคำว่า “ธรรมาธิปไตย”

หากมองถึงที่มาของคำว่า “ธรรมาธิปไตย” แล้วกลับพบว่าแนวคิดดังกล่าวนี้มีขึ้นก็เนื่องด้วยการ
ต่อสู้ภายในใจของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยมีเรื่องราวภิกษุรูปหนึ่งอยู่ที่ใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นป่าโคน
ต้นไม้ บ้านร้าง หรือตามสถานที่ไหน ๆ ย่อมประจักษ์แจ้งด้วยตนเองว่า “การออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งลาภสักการะ เช่น จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เป็นต้น หรือความมีหรือไม่มี อีกประการหนึ่ง
การที่ถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาสครอบงำ ชื่อว่าถูกทุกข์ครอบงำ มีทุกข์อยู่
ตรงหน้า ทำอย่างไร จึงจะพ้นจากทุกข์ จึงคิดต่อไปอีกว่าพระผู้มีพระภาคตรัสธรรมไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึง
เห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อัมวิญญชนพึงรู้เฉพาะตน ก็
เพื่อพรหมจรรย์ ผู้รู้เห็น (เรา) มีอยู่ การที่ (เรา)บวช ในธรรมวินัยแล้วเกยจรัลประมาทอยู่นั้น ไม่สมควร” ภิกษุ
รูปนั้นย่อมเห็นประจักษ์ว่า “ความเพียรที่(เรา)เริ่มไว้แล้วจักไม่ย่อหย่อน สติที่ตั้งมั่นแล้วจักไม่เลอะเลือน ภายที่
สงบแล้วจักไม่กระสับกระส่าย จิตที่ตั้งมั่นแล้วจักมีอารมณ์แน่วแน่” แล้วจึงถือเอาธรรมเท่านั้นให้เป็นใหญ่ ละ

---

² พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดกร ธีรธมฺโม), รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๖.

อกุศล บำเพ็ญกุศล ละกรรมที่มีโทษ บำเพ็ญกรรมที่ไม่มีโทษ รักษาตนให้บริสุทธิ์ นี้เรียกว่า ชัมมาริปปไตย

3

ประเด็นที่กล่าวมานี้ พระสูตรต้องการสื่อให้เห็นว่า พระภิกษุที่ต้องการฝึกหัดปฏิบัติตน ได้ตระหนักถึงหลักการทางพระพุทธศาสนา นั่นก็คือ “ธรรมะ” ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเอาไว้ว่าดีแล้ว ประกอบกับต้องการปฏิบัติให้รู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง จึงถือเอาธรรมเป็นใหญ่ในการประพฤติปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้เองจึงเรียกวิธีการนั้นว่า “ธรรมาริปปไตย”

ดังนั้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)⁴ ได้ให้ทัศนะของคำว่า “ธรรมาริปปไตย” ว่า คนที่ถือธรรมเป็นใหญ่ และยอมให้แก่ธรรมนั้น เรียกเป็นคำศัพท์ว่า ธรรมาริปปไตย ซึ่งคนในสังคมแต่ละคนจะต้องเป็นธรรมาริปปไตย คือถือธรรมเป็นใหญ่ ยกย่องธรรมขึ้นนำหน้า เอาธรรมเป็นตราชู คนที่ถือธรรมเป็นใหญ่ แม้จะปฏิบัติตามหลักธรรมาริปปไตยได้เพียงในขั้นหนึ่ง ก็ไม่ละเมินธรรม หรือทำให้ธรรมเสียหายไป ซึ่งก็ถือว่าสามารถปกครองตนเองได้ ดังนั้น หากประชาชนหรือผู้นำมีความสามารถในการปกครองตนเองได้อย่างที่กล่าวมานี้ การสร้างระบอบการปกครองโดยรวมทั้งระบอบประชาธิปไตยก็สำเร็จได้ อันเนื่องมาจากระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชน นั่นก็หมายความว่าคุณภาพของระบอบการปกครองขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน ยิ่งในระบอบการปกครองประชาธิปไตยของไทยแล้ว อำนาจสูงสุดอยู่ที่ผู้นำ ดังนั้นการที่จะให้ได้การปกครองที่ดี ก็จึงต้องย้ำเน้นให้ผู้นำนั้นเป็นธรรมาริปปไตย และเมื่อเปลี่ยนมาเป็น อำนาจสูงสุดอยู่ในมือของประชาชน ฉะนั้น ความเป็นธรรมาริปปไตยก็ต้องกระจายไปอยู่ที่ประชาชนทุกคน หมายความว่า อำนาจอยู่ที่ใคร ใครเป็นผู้ใช้อำนาจ ผู้นั้นต้องเป็นธรรมาริปปไตย จึงจะถูกต้องและชอบธรรม

---

³ อ.ต.ก.(ไทย) ๒๐/๔๐/๒๐๓.

⁴ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๔๗-๕๒.

นอกจากนี้แล้ว พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)⁵ ยังได้ให้แนวทางว่า ในการถือธรรมเป็นใหญ่ นั้น ธรรมที่จะต้องถือหรือให้ความเคารพโดยให้เป็นแบบอย่างแก่บุคคลทุกระดับ แบ่งคร่าว ๆ ได้ ๒ ระดับคือ ระดับต้น ได้แก่ หลักการ กฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ อันชอบธรรมที่ได้ตกลงกันวางไว้ และระดับสูง ได้แก่ ความจริง ความถูกต้องดีงาม และประโยชน์สุข ที่เหนือกว่าขั้นต้นนั้นขึ้นไป จนสุดขีดแห่งปัญญาของตนจะมองเห็นได้ เมื่อประชาชนเจ้าของอำนาจเป็นธรรมาธิปไตย บุคคลที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชน หรือใช้อำนาจในนามของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นผู้แทนและนักการเมืองทั้งหลายก็ต้องเป็นธรรมาธิปไตยด้วยอย่างไม่ต้องสงสัย

สอดคล้องกับ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)⁶ ได้ให้ความหมาย ธรรมาธิปไตย หมายถึง การถือธรรม หรือ หลักการเป็นสำคัญ ผู้นำหรือผู้บริหารประเภทนี้ ยึดเอาความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง เพื่อทำงานให้สำเร็จโดยยินดีรับฟังคำแนะนำจากทุกฝ่าย ซึ่งรวมทั้งคนที่ไม่ชอบตัวผู้นำเป็นส่วนตัว ซึ่งผู้นำเองสามารถแยกเรื่องงานออกจากความขัดแย้งเรื่องส่วนตัว และยอมโง่เพื่อศึกษาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า ประเด็นดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าธรรมาธิปไตยเป็นหลักธรรมหรือกลไกในการบริหารจัดการของระบอบการปกครองทั้งหมด

ทั้งนี้ ปริญญาโณภิกขุ (ป.เพชรอริยะ)⁷ ได้ให้ความหมาย ของธรรมาธิปไตยเพิ่มเติมว่า นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญมากถึง ๑๖ ฉบับ เป็นเวลา

---

⁵ อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย, หน้า ๕๓-๕๔.

⁶ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔๓.

⁷ ปริญญาโณภิกขุ (ป.เพชรอริยะ), ธรรมาธิปไตย ๕ อารยธรรมใหม่ของแผ่นดิน ขจัดสิ้นเหตุวิฤตชาติ, (กรุงเทพฯ : เอ.พี.พรีนติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๓.

ยาวนานถึง ๗๔ ปีแล้ว แต่หลักการปกครองยังไม่เคยมี แม้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ยังมีแต่เพียงวิธีของการปกครองเท่านั้น จึงมองว่าประเทศไทยยังขาดความเข้าใจเรื่องหลักนิติธรรมอย่างแท้จริง ดังนั้น ควรนำหลักการของหลักนิติธรรม (Rule of Law) หรือหลักกฎหมาย มาเป็นกฎเกณฑ์ในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความชอบธรรมภายในขึ้น

เดือน คำดี ได้ให้ทัศนะต่อธรรมาธิปไตยว่า การปกครองที่ดีในทัศนะทางพระพุทธศาสนา คือระบอบการปกครองที่มุ่งสร้างสังคมมนุษย์ให้เป็นสังคมที่ดี มีระเบียบ ให้อยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข และอุดมสมบูรณ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วโดยถือว่ากิจกรรมส่วนของสังคมหรือกิจกรรมการบ้านเมืองนั้นคือ กิจกรรมส่วนรวมของสังคม เมื่อมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์จำเป็นต้องช่วยกันรักษาและทำนุบำรุงผลประโยชน์ส่วนรวมของตนเองไว้ในลักษณะ ๔ ประการ⁸ ดังนี้

๑) อำนาจ คือ การได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมากที่สุด อำนาจของผู้ปกครองมิใช่ เพื่อสร้าง威望ยิ่งใหญ่ของตน แต่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยส่วนรวม

๒) ประโยชน์ คือ ความมั่นคงของระบอบการปกครอง หรือของรัฐบาล และผู้ปกครอง มิใช่เป็นจุดหมายในตัวเอง หรือจุดประสงค์สุดท้ายของระบอบการเมืองการปกครอง แต่เป็นเพียงอุปกรณ์หรือเครื่องมือเพื่อใช้สร้างสรรค์ประโยชน์สุขสวัสดิภาพบูรณาการ และความสงบสุขของประชาชน

๓) เสมอภาค คือ ให้ความสำคัญแก่คุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยเน้นความเท่าเทียม การปราศจากชั้นวรรณะ จากชาติกำเนิด ความเสมอภาคในทางเพศสภาพ หมายความว่า ไม่ถือว่าเพศหญิงมีสถานภาพต่ำกว่า

---

⁸ เดือน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๗๗-๒๘๐.

เพศชาย เน้นเสรีภาพด้วยการห้ามการมีทาส รวมทั้งตลอดถึงการแนะนำให้ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณา ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ดังปรากฏในกาลามสูตรนั้น

๔) ธรรมาธิปไตย คือผู้ปกครองที่ดี คือ ผู้ยึดธรรมเป็นแนวทางในการปกครอง ทาง พระพุทธศาสนาย้ำคุณธรรมของผู้ปกครองเป็นพิเศษ เพราะเห็นว่าคุณธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมอำนาจทางการเมืองให้มั่นคงได้ เพราะคุณธรรมจะเป็นเสมือนที่ปรึกษาที่จะยับยั้งมิให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามใจทั้งนี้เพราะ เป็นที่ยอมรับกัน ในบรรดานักรัฐศาสตร์ทั้งหลาย ว่าบรรดาสถิงยัวยวนทั้งหลายนั้นอำนาจย่อมยั่วใจได้มากและ รวดเร็ว อำนาจสามารถเปลี่ยนแปลงอุปนิสัย และทำให้การพิจารณาไม่เที่ยงแท้ ทำให้คนซึ่งมีความเมตตา กรุณา กลายเป็นคนโหดร้าย นำมาซึ่งความทุกข์ยากแก่ประชาชนของรัฐได้ แต่ถ้าผู้ปกครองใช้อำนาจอย่างถูกต้อง ที่ เรียกว่าธรรมาธิปไตยแล้ว อำนาจก็เป็นธรรม เป็นเหตุนำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่มหาชนในรัฐ

ส่วน พิทยา ว่องกุล⁹ ได้ให้ทัศนะต่อธรรมาธิปไตยว่า ระบบนี้เป็นรากเหง้าการปกครองโดยธรรม ในอดีต โดยถือว่าเป็นกระบวนการที่เป็นการปกครองที่ดี เป็นหลักคิดที่ดีงาม และแตกต่างจากระบบ ประชาธิปไตยตะวันตกอย่างแท้จริงมีนัยดังนี้

๑) ธรรมของผู้นำหรือผู้ปกครอง คือ ต้องมีจิตใจที่เป็นธรรม ในระบบธรรมราชา พระมหากษัตริย์ ทรงยึดมั่นในธรรมของผู้ครองแผ่นดิน อันได้แก่ ศีล ทาน บริจาค คือความเสียสละ, อาชชวะ (ความซื่อตรง), มัทวะ (ความอ่อนโยน), ตบะ (การกำจัดความเกียจคร้านและความขี้ขลาด), อโกธะ (ความไม่โกรธ), อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น), ขันติ (ความอดทนแม้ในสิ่งที่ไม่พึงใจ) และ อวิโรธนะ (ความเที่ยงธรรม ตั้งอยู่ใน เหตุผล มิใช่อารมณ์) จะเห็นว่าผู้เป็นประมุข ผู้นำหรือผู้ใช้อำนาจ มีหลักธรรมยึดเป็นหลักปฏิบัติ และมี เป้าหมายของการปกครองที่เป็นธรรม ในทศพิธราชธรรมนี้จะเป็นทั้งวิธีคิด วิธีปฏิบัติที่เป็นธรรมของผู้นำ

---

⁹ พิทยา ว่องกุล, สร้างสังคมใหม่ ชุมชนธัมมาธิปไตย-ธัมมาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔-๒๕.

๒) วิธีการปกครอง คือ การมุ่งเอาธรรมะเป็นเป้าหมายโดยมีกลไก เช่น ผู้ที่จะเป็นตุลาการตัดสินคดีความได้นั้น กฎหมายตราสามดวงกำหนดคุณลักษณะไว้ว่า ต้องเป็นผู้มีความยุติธรรม ละวางเสียจากความรัก ความชอบ ความโกรธ ความกลัว และความหลง รวมไปถึงหลักการปฏิบัติหน้าที่ที่ที่ชอบธรรมซึ่งเน้นคุณธรรมในตัวบุคคล

๓) บารมี-ความเชื่อ คือ กลไกของสังคมหรือชุมชน จะใช้ความศรัทธาเชื่อถือคนดีมีคุณธรรมและบารมี มาเป็นที่ปรึกษา หรือผู้ตัดสินแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ดังจะเห็นได้จาก ระบบ “เจ้า” ในหมู่บ้านภาคอีสาน หรือกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ในภาคใต้ รวมไปถึงความเชื่อถือต่อพระ และผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีคุณธรรมในชุมชน ให้ดูแลปกครองชุมชน

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างสังคมทุกระดับของไทย ได้ซึมซับรับเอาแนวคิดการปกครองที่มีผู้นำที่ทรงธรรม สร้างธรรม เป็นธรรม โดยมีธรรมเป็นหลักในการถือปฏิบัติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นอกจากนี้แล้วยังมีกลไกในการบริหารจัดการบ้านเมือง ที่ประกอบไปด้วยหลักนิติธรรม ชอบธรรม ผู้นำทุกระดับต้องมีธรรมบารมี ผู้ได้ปกครองจึงจะมีความเชื่อถือ และ

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร์ ธีรธมฺโม)¹⁰ ได้ให้ความหมายของคำว่าธรรมาธิปไตย คือ แนวคิดธรรมาธิปไตย ไม่ใช่ระบอบการเมืองการปกครองอย่างที่เข้าใจกัน แต่เป็นแนวความคิดที่ถือธรรมเป็นหลักชัยแห่งการบริหารจัดการบ้านเมือง เพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้า มั่นคง สร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติและเป็นที่ยอมรับของคนทุกฝ่าย คำว่า ธรรมาธิปไตย หมายความว่า มีธรรมเป็นใหญ่ หรือหมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งมาจากศัพท์ว่า ธรรม+อธิปไตย

---

¹⁰ พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร์ ธีรธมฺโม), สังฆาธิปไตย : ระบอบการปกครองสงฆ์, (พะเยา : โรงพิมพ์เจริญอักษร, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

ความหมายในที่นี้ คือแนวคิดใช้ธรรมะเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะป็นระบอบหรือตัวผู้บริหาร ก็จำเป็นต้องมีธรรมนำ การบริหารจัดการทั้งสิ้น

หลักการของธรรมาธิปไตย

หลักการของธรรมาธิปไตย ปรากฏในฉัมมราชาสูตร¹¹ สามารถประมวลได้ทั้งสิ้น จำนวน ๑๐ หลักการ ประกอบด้วย

- ๑) ต้องเป็นผู้ทรงธรรม
- ๒) ต้องเป็นพระธรรมราชา
- ๓) ต้องเป็นผู้อาศัยธรรม
- ๔) ต้องเป็นผู้สักการะ เคารพ นอบน้อมธรรม
- ๕) ต้องเป็นผู้มีธรรมเป็นธงชัยคือมีเป้าหมายที่ประกอบด้วยธรรม
- ๖) ต้องเป็นผู้มีธรรมเป็นตราฐ คือมีความเที่ยงธรรม
- ๗) ต้องเป็นธรรมาธิปไตย
- ๘) ต้องมีจัดการรักษาโดยธรรม
- ๙) ต้องมีการคุ้มครองโดยธรรม และ
- ๑๐) ต้องมีการป้องกันอันชอบธรรม

ในประเด็นดังกล่าวนี้ พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร์ ฉินฺทโม) ได้แบ่งออกเป็น ๓ หลักการ คือหลักของผู้ปกครอง หลักการของระบบ และหลักการแห่งมติ ดังนี้

---

¹¹ อัง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๓๓/๒๑๔.

๑) หลักธรรมจรรยา ผู้ทรงธรรม แนวคิดนี้ผู้ปกครองต้องเป็นผู้มีคุณธรรมหรือเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม โดยการประพฤติปฏิบัติตามธรรม หรือที่เรียกว่าธรรมราชา

๒) หลักธรรมนิติ ระบบที่เป็นธรรม กล่าวคือ ผู้ปกครองต้องเข้ามาสู่อำนาจตามแบบแผนที่สังคมได้วางเอาไว้ ซึ่งระบบดังกล่าวต้องเป็นธรรม หรือธรรมาธิปไตยในรูปแบบการปกครอง

๓) หลักธรรมมติ มติที่เป็นธรรม กล่าวคือ เป้าหมายของการบริหารจัดการต้องอยู่ที่ประชาชน คนได้การปกครองที่จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ โดยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีมิตรภาพ ภารดรภาพ สิทธิเสรีภาพ ซึ่งผู้ปกครองสามารถสร้างวัฒนธรรมแบบแผนให้เกิดขึ้นด้วยธรรม หรือเรียกว่า ธรรมาภิบาล¹² นอกจากนั้นแล้วแนวคิดของนักวิชาการ ทั้งหลายพยายามหิบบประเด็นหรือตีความ คำว่า “ธรรมาธิปไตย” เป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด แต่ถ้าศึกษาถึงลงไปแล้วทำให้เห็นว่า ธรรมาธิปไตย ไม่ใช่ระบอบการปกครอง หากเทียบแล้วคือธรรมรัฐ หรือธรรมาภิบาลที่ใช้หลักธรรมในการกำกับการบริหารจัดการ เพื่อให้หนักการเมืองหรือผู้ปกครองบ้านเมืองนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิด โดยมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นธงนำทาง

กล่าวโดยสรุป หลักธรรมาธิปไตย เป็นหลักปฏิบัติต่อตน คนและงาน หรือการบริหารจัดการองค์กร หน่วยงาน ประเทศชาติ โดยถือหลักธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ๓ ด้านคือ หลักธรรมจรรยา (ผู้ปกครองทรงธรรม) หมายถึงผู้นำเมื่อเข้าสู่ตำแหน่งแล้ว ต้องมีอำนาจที่เป็นธรรมโดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักอย่างมีความเสมอภาค, หลักธรรมนิติ(ระบบงานต้องเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย) ซึ่งหมายเอากลไกต่าง ๆ ที่ขับเคลื่อนภายในประเทศ องค์กร หน่วยงานนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหลักธรรมมติ(มติหรือความตกลงปลงใจของปวงประชานั้นต้องเป็นความชอบธรรม)ไม่ว่าจะเป็นมติของกลุ่มผลประโยชน์ใดก็ตาม มตินั้นต้องเป็นธรรมแก่ทุกภาคส่วน ซึ่งคงไม่ได้หมายความว่าเสียงส่วนใหญ่จนละเลยเสียงของคนส่วนน้อย แต่หมายถึงเสียงของคนทั้งหมดที่น่าเสนอ หากเป็นประโยชน์ดี มีคุณค่าสูงต่อ

---

¹² อ่างแล้ว, พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดกร ธีรภูมิ), รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก, หน้า ๑๓๘-๑๓๙.

ประชาชน มตินั้นก็ควรได้รับการยอมรับและสนับสนุนอย่างยิ่ง ซึ่งจะส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติทั้งส่วนตน ส่วนงาน และส่วนการบริหารงานไปในทางที่ดีงาม ประสบความสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างไม่ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ในทางตรงกันข้ามกลับทำให้ตนเอง สังคม และ ประเทศเกิดความสงบสุข สันติในที่สุด